

Експлозија моралне хистерије поводом хапшења Радована Караџића поново је избацила у први план и појмове који се односе на различите „Србије“ које постоје у Србији. И, као и обично, то не значи да су ти појмови због тога постали прецизније одређени. У једном тексту, на једном другосрбијанском сајту (иза седам гора), Србија се дели на четири „Србије“ од којих је прва националистичка, друга је Друга, која се на већ уобичајен начин односи на одређени круг људи, трећа је „принципијалистичка“, у њу спадају МБМ, ИП, НСПМ итд. Четврта Србија је остатак Србије, „опортунисти свих фела“ који се оптужују да их није брига низашта осим за своје приватне интересе. Не треба наглашавати да се ова подела сматра нечим што је у неку руку нормално и да су све Србије негативно одређене осим Друге.

И сâм сам у последње време користио термине Прва и Друга Србија у пару желећи, међутим, да кажем нешто сасвим другачије. Доста је јасно да су код нас у јавном говору све више доминантне две верзије гледања на политичку стварност, које показују све више сличности. Друга Србија сама себе омеђава, тако да је већи проблем одредити шта спада у ону Прву. Недавно је Весна Пешић чак рекла да је Прва Србија ухапсила Караџића, тако да је тиме и ДС и Тадић убројен у Прву Србију. У једном другом тексту се, обрнуто, Тадић поново убраја у Прву Србију, али се Другом Србијом назива управо ова алтернативна националистичка Србија која се противила Караџићевом хапшењу и новој влади. Ја у Прву Србију, која је добила ту ознаку „Прва“ јер је пандан Другој, убрајам националисте који су одлучили да логички негирају главне идеолошке праксе Друге: ако је у Другој Србији сама Србија или остатак Србије прецртан као нешто негативно, онда је у Првој Србији, остатак света који није Србија, особито Запад и све што је западно, прецртан као нешто туђе и негативно. Дакле, Прва и Друга Србија нису неке неутралне ознаке које класификују начине мишљења у Србији где после те класификације не остаје ништа, нити је однос између тих Србија такав да када се одузму оне којима је дат негативан предзнак, остаје она наша, него су и Прва и Друга Србија ознаке за два идеолошка начина мишљења, која оба, баш због тога што су идеолошка, треба да буду напуштена. Осим њих постоји једноставно – Србија, оно конкретно што нас окружује, чега смо део и у које се улива оно позитивно што желимо да постигнемо, у којој постоји и оно негативно што не желимо да постоји. Међутим, ова Србија је сама, наравно, нешто позитивно. Насупрот томе, Прва и Друга Србија су идеолошке формације.

Ово време моралне хистерије добра је прилика да се увиди да је то тако. У претходна два текста (Фраза о помирењу, Наши политички принципи) видели смо да Прва и Друга Србија имају истоветне ставове о идеологији и политичком помирењу. Такође, оне су на истоветан начин дочекале ову нову владу као „идеолошку наказу“. Али, то ипак не значи да су ове Србије у свему исте. Прецизно речено, садржински, оне су антиподи, али су формално веома сличне.

Када горе кажем „морална хистерија“ онда такође мислим на нешто савим прецизно. Морална хистерија је стање у коме се сматра да је неки догађај, појављивање неке чињенице, коначно решило неки морални спор и једнозначно дало за право једној страни, тако да је сада остало само да се повуку консеквенце из те чињенице и ургентно

пређе на деловање. Морална хистерија, дакле, укида моралну аргументацију. Радикали су добар пример из Прве Србије за ову појаву: хапшење Караџића по њима представља велеиздају која се у Србији увек кажњавала смрћу. Међутим, ово хапшење је сличан третман добило и у Другој Србији. У чему је ту проблем? Хапшење хашких оптуженика, поред негативних страна које има, а које се огледају у неспособности да се суди у земљи и у пристрасности самог трибунала, има и ту позитивну страну што је то прилика да се однос према злочину постави на праве основе, а оне се састоје у томе да се за злочине неко мора казнити, тако што ће кривица за злочин бити индивидуална, док ће заједница, са друге стране, обновити своју моралну снагу и тиме што ће показати да не жели да толерише злочин у своме оквиру. Обе ове стране хапшења хашких оптуженика односе се на индивидуалну кривицу за злочине и колективну одговорност за њихово санкционисање и немају никакве везе са колективним кривицама нити колективним правима тих заједница. Међутим, и за Прву и Другу Србију ово хапшење је било одлична прилика да се говори управо о овим правима. За Прву Србију, главни проблем са хапшењем је у томе што се евентуалном пресудом Караџићу доводи у питање опстанак Републике Српске, која се тако неповратно показује као „геноцидна творевина“ и нестаје. Ова нужност се уопште не доводи у питање, оптужба за издају и следи због тога што, када се већ једном ово деси, онда је за све касно, све касније следи само по себи. При том, исти људи који се противе хапшењу и испоручивању, немају ништа прорив добровољног одласка у Хаг, иако та разлика између два начина одласка не прави никакву разлику у погледу пресуда које долазе касније и њихових наводних последица. Међутим, и Друга Србија на исти тај начин гледа на испоручивање Караџића: то је одлична прилика да се помене Република Српска и скрене пажња на то да није проблем само у Караџићу него и његовом делу, а то је, наравно, Република Српска. Шта је заједничка форма ова два става сасвим је очигледно: обе Србије сматрају да се питања колективних права могу и треба да разрешавају на начин на који се решавају морални спорови, где онај који изгуби губи све. Такође, за обе реално постоји само колективна кривица, било да се из ње изводе колективне казне (укидање Р. Српске), било да се негира свака кривица појединаца и увек инсистира да се не суди појединцима већ „српском народу“. И једни и други сматрају да постоји неко морално право на одређена колективна права, само једни мисле да би требало укинути Р. Српску из моралних разлога, у екстремнијим случајевима отцепити и Војводину (Косово да не помињемо), док други мисле да се то заиста може тако посматрати, и да заиста такав аутоматизам моралног суда над питањима колективних права постоји. У овом питању су и Прва и Друга Србија чак радикалније од западних земаља, барем судећи по западним медијима; недавно је Харис Силајџић добро изрибан у ударном политичко ток-шоуу ББЦ због сличних ставова.

Дакле, иза наизглед принципијелних, неутралних, објективних ставова овде стоје жеље, непосредне жеље да се нешто догоди што нема никакве везе са темама о којима се номинално говори. На пример, када Соња Бисерко говори, некада о окупацији Србије, о пожељности њеног распарчавања, а данас о западном протекторату, или када изражава наду да хапшење Караџића отвара могућност за „другачију перспективу и развој босанске интеграције“, што је еуфемизам за укидање „ратног плена“ Републике Српске, те изјаве је најбоље једноставно тумачити као израз жеље, а не било каквог одговора не неко питање о колективним правима или најбољим средствима за овај или

онај циљ. Ту се отвара још једна сличност између наших Србија, та немилосрдност инкорпорирана у модул који генерише ставове и етикете које обе користе. Када, опет, Соња Бисерко каже „једина добра ствар у вези са Коштуницом јесте та што је до краја оголио српски нацизам и помогао свету и суседима да боље разумеју дубину српског национализма.“, једина аналогија која ми пада на памет је она крајња увреда до кости која је садржана у радикалским изјавама да је Зоран Ђинђић био „мафијашки премијер“ или да је имао срећу што је убијен. Бисерко напосто жели да се Срби посматрају као нацисти, не постоји било какво друго сувисло објашњење за те ставове. Та увереност да не постоји граница у односу на ту супротну страну која би нас спречила да испољавамо ту крајњу безобзирност у етикетирању, да је у односу на њих све допуштено, карактеристична је додуше само за најекстремније људе на обе стране, али остаје исто тако неосуђена од свих осталих. При том, ту постоји извесна разлика у стилу, међутим, није тачно да, на пример, у оценама Соње Бисерко нема насиља. Сама квалификација нацизам, повлачи да је у односу на њега дозвољен сваки начин неутралисања и ликвидације, погледајте било који филм о Другом светском рату па ћете видети и сами. Нацисте у њима нико не жали.

Са овим непостојањем границе у односу на другу противничку групу, повезана је још једна особина коју деле Прва и Друга Србија – оне су потпуно неосетљиве на питања форме о којима овде говоримо. То није случајно, ближе посматрана, питања форме су заправо информације о томе шта може да нам буде заједничко са другима, а пошто је овде заједничко прецртано, унапред забрањено, ова питања се губе. А то није нимало бенигна ствар. Ова форма нашег мишљења није само предмет филозофског интересовања, него је, истовремено, и основ етичких норми. Ако желите да вам етичке норме не сметају, све што треба да урадите је да ово поље форме прогласите непостојећим или да се барем понашате тако као да оно не постоји. У пракси то изгледа овако: пошто све што изговарамо може да се третира као нека тврдња, ви једноставно кажете да је оно што тврдите или истина, а онда је легитимно зашто је истина, или није истина, али онда ви имате право на своје мишљење. Ако усвојите само ова два ограничења за деловање, односно, ако је за вас једино релевантно питање које може да се упути вашим тврдњама Да ли су оне истините?, док игноришете могућност питања Да ли су оне у складу са неким нормама које омогућавају заједницу?, онда можете да урадите или кажете све. На пример, ако желите да неко буде убијен, онда кажете да је он издајник; ако је издајник, онда сте рекли истину, а то увек треба рећи, а ако није издајник онда браните слободу говора. Тип личности коју вероватно има нпр. Војислав Шешељ настаје управо на овај начин. Али, тај начин мишљења није никаква специфичност Прве Србије. Када ставите у низ тврдње Соње Бисерко везане за догађаје у протеклим ратовима: Срби из Крајине су отишли добровољно, Србија је узрок свих догађања у рату, Р. Српска треба да се укине, Косово и Црна Гора треба да се отцепе, Војводина треба да добије статус Хонг Конга – ни ту није крај, јер ни тако српски национализам не би био поражен, он би остао у школама, институцијама, и на крају и у вредностима које морају бити замењене – видите један низ у коме се свака ставка тиче неког сужавања колективних права једне нације, и у коме се свака ставка поклапа са жељама и ставовима, рецимо, хрватских националиста, и који врхуни, ако добро тумачим ово са вредностима, у тоталном негирању и унутрашњости тих људи, заједно са њиховом аутономијом (окупације, протекторати) итд. При том, ова форма остаје потпуно

непримећена, а указивање на њу вероватно би у Другој Србији било осуђено као фашистичко претеривање. Сама Соња Бисерко вероватно би се позвала на слободу говора и право на своје мишљење (у ствари, у једном Утиску недеље се у сличној ситуацији и позвала на то). Она напросто верује да у Србији постоји српски нацизам, да је добро да се на горњи начин преуређују колективна права итд. Ако нацизам постоји добро је, а ако не постоји, то је њено мишљење. Иначе, кад смо већ код нацизма и сродног му фашизма, мислим да је етикета Нова српска фашистичка мисао настала просто тако што неко није могао да издржи да уз ово српска не дода фашистичка, као што неко не може да издржи да неком лику на плакату не дода бркове. Некако му је лепше кад уз свако „српска“ стоји „фашистичка“.

Говор Прве и Друге Србије, осим ових, показује и друге заједничке одлике идеологије као такве. На пример, у Другој Србији је уобичајено да се горњи низ смањивања колективних права тумачи као начин да се Србија излечи од кобног национализма, јер национализам је толико зла нанео другима, а онда и самој Србији итд. Медјутим, та есхатологија, тај излазак који оправдава мере које би иначе биле нелегитимне у ствари не постоји. Потпуно излечење од српског национализма на овакав начин поклапа се напросто са нестанком Срба или барем оних који желе да се тако називају. У том смислу су актери Прве Србије у праву. Међутим, њихов одговор на то, који се састоји од преокретања ове матрице, како би се постигло да нико у Србији позитивно не вреднује било шта што долази са Запада, такође је, не само немогућ излаз, већ и непожељан. Ни до једног ни до другог никад неће доћи. Друга сличност је у томе што обе ове Србије не виде никаву средину у српском друштву, оне се потпуно слажу у томе да су оне једини могући носиоци будућности. Тако Прва Србија за антисрпство и издајство оптужује целу демократску или проевропску страну Србије, иако примере који би то могли поткрепити (иако је барем друга оптужба забрањена у демократији), скоро стопроцентно узима само из овог уског круга Друге Србије. И Друга Србија, користећи најекстремније појаве у Првој веома лако дође до тога да је радикалима сличан Коштуница, а да Тадић кохабитира са њима, тако да је опет сав остатак Србије у ствари једно исто, злокобна Прва Србија. Пошто је сваки разговор између ових једино постојећих двеју Србија немогућ, онда су и њихови аргументи, које повлаче једни против других, по правилу идеолошки. Прва Србија Другу оптужује за издају, служење страним интересима, ниски прагматизам (све ове оптужбе су по дефиницији и неизбежно манипулативне), док Друга Прву за примитивизам, крволочне инстинкте, нацизам и фашизам, што су опет оптужбе које су или претеране или су једноставно одраз личне одбојности. Обома је омиљени изговор за тај језик да оно што они раде није ништа према оном што су заслужили или раде на другој страни.

Штета коју две Србије праве је огромна. Оне хистеризују јавни говор, искривљавају сагледавање стварности, праве појмове и норме замењују погрешним. У Србији без њих било би, иначе, места и за традицију и за модерност, и за религију и за науку, за у ужем смислу српско и за друго, једино можда не би било оволико идеолошке искључивости колико има сада.